Hà Giang

Bầu Cử Mỹ: Hệ Thống Đại Cử Tri – Những Ý Kiến Ủng Hộ Và Chỉ Trích

LGT: *Cuối tuần qua, trong một buổi họp mặt làm việc thiện nguyện, tôi có dịp gặp một số bạn, tuy thân quý, nhưng ít có thì giờ lui tới với nhau vì ai cũng bận rộn. Khi vui câu chuyện thêm giòn, thế rồi câu chuyện giữa chúng tôi chẳng bao lâu chuyển qua vấn đề thời sự, và dĩ nhiên là cuộc bầu cử tổng thống sắp tới.*

– "Sao Mỹ lại dùng Đại cử tri trong việc bầu tổng thống cho rắc rối nhỉ, sao không cứ ai được nhiều phiếu nhất thì đắc cử cho đơn giản?" Một người hỏi.

– "Ừ, rắc rối thật. Đại cử tri là cái mà mình nghĩ mình hiểu, nhưng khi tìm cách giải thích cho người khác thì lại không giải thích mạch lạc được. Chẳng hạn chẳng hiểu tại sao khi

đang đếm phiếu, tự nhiên đùng một cái số phiếu Đại cử tri của một bên lại tăng lên?" Chị khác lên tiếng.

Bài viết này hy vọng sẽ giúp một số độc giả hiểu rõ hơn về hệ thống Đại cử tri của Mỹ. (HG).

***

Bầu cử gián tiếp

Mỗi bốn năm, khi bỏ phiếu bầu cho một ứng cử viên tổng thống là người dân Mỹ lại tham gia vào một cuộc bầu cử gián tiếp. Nhưng tại sao rõ ràng là mình bỏ phiếu cho tên ứng cử viên mà lại gọi là bầu gián tiếp? Câu trả lời nằm trong ba chữ đơn giản: Đại cử tri.

Thật ra ở Mỹ, khi đi bầu tổng thống, chúng ta không trực tiếp bỏ phiếu cho ứng cử viên, mà là bầu cho một nhóm 538 "Đại cử tri". Đại cử tri mới chính là những người chính thức bỏ phiếu cho các ứng cử viên. Ứng cử viên nào được tối thiểu 270 phiếu của Đại cử tri sẽ là người đắc cử.

Nhóm Đại cử tri này, được gọi là Cử tri đoàn (*Electoral College*), tức một thể chế với một quy trình, hay mô hình, được dùng cho cuộc bầu cử tổng thống mỗi bốn năm. Mô hình bầu cử tổng thống này được nêu lên trong Hiến pháp Hoa Kỳ và tiếp tục được điều chỉnh kể từ khi được Quốc hội thông qua lần đầu tiên vào năm 1787.

Con số 538 đại cử tri ở đâu mà có?

Hiến pháp Mỹ quy định rằng số Đại cử tri của mỗi tiểu bang sẽ bằng tổng số của thượng nghị sĩ và dân biểu của tiểu bang đó. Trong khi mỗi tiểu bang, bất kể lớn nhỏ đều có 2 thượng nghị sĩ, số dân biểu của mỗi tiểu bang tùy thuộc vào dân số, vì thế tiểu bang càng lớn thì càng có nhiều dân biểu. Thí dụ, tiểu bang California có 2 thượng nghị sĩ và 52 dân biểu, do đó, California có 54 Đại cử tri.

Hiến pháp cũng quy định rằng mỗi tiểu bang sẽ có tối thiểu 3 Đại cử tri, bất kể tiểu bang đó nhỏ và ít dân cư như thế nào.

Vì nước Mỹ có 50 tiểu bang, nên có 100 thượng nghị sĩ. Số dân biểu của 50 tiểu bang lên tới 435 người. Tổng số Đại cử tri là 535, chưa kể vùng *Washington DC*, tuy không phải là một tiểu bang, nhưng cũng được hiến pháp quy định là một vùng riêng biệt với 3 Đại cử tri. Như vậy, khi kể cả Washington DC, nước Mỹ hiện có 538 Đại cử tri (535 + 3).

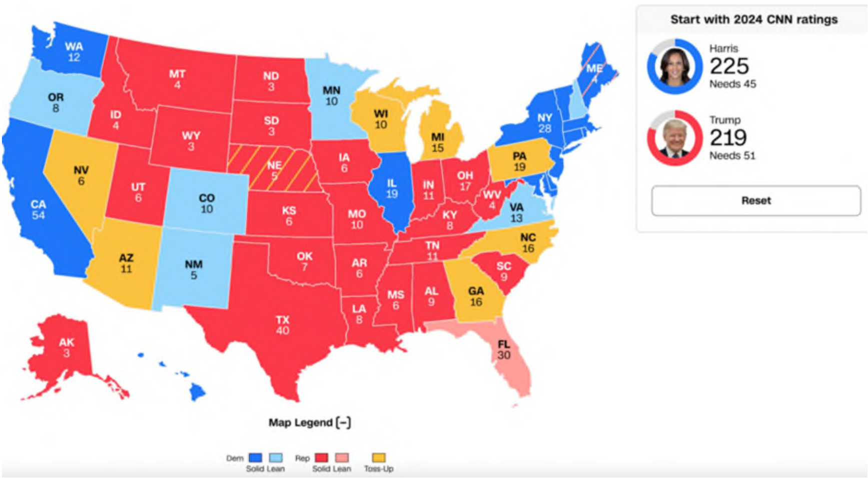

Biểu đồ Đại cử tri với số Đại cử tri của mỗi tiểu bang và khuynh hướng đi bầu cử tri mỗi nơi. Bẩy tiểu bang chiến trường gồm: Neveda, Arizona, Michigan, North Carolina, Georgia *và* Pennsylvania.

Phải nói ngay là hiến pháp cũng quy định rằng Đại cử tri do mỗi đảng bầu ra, và sẽ không phải là những vị thượng nghị sĩ hay dân biểu của tiểu bang.

Theo luật hiện hành thì số dân biểu tại Hạ viện được giữ ở mức cố định là 435, và nếu dân số của một tiểu bang tăng thì tỷ số dân ở mỗi địa hạt sẽ tăng lên theo. Như vậy,

con số 538 Đại cử tri chỉ thay đổi nếu Mỹ có thêm một tiểu bang nữa, chẳng hạn như *Puerto Rico*, từ lâu vẫn đang cân nhắc việc trở nên một tiểu bang của Mỹ.

Các tiểu bang chọn Đại cử tri ra sao?

Hiến pháp Hoa Kỳ chỉ quy định số Đại cử tri mỗi tiểu bang được quyền có, nhưng hoàn toàn để cho mỗi tiểu bang tự lo việc chọn Đại cử tri.

Ngày nay, phương pháp phổ biến nhất để mỗi tiểu bang chọn Đại cử tri là thông qua đại hội đảng ở cấp tiểu bang. Tại đại hội cấp tiểu bang của mỗi đảng, danh sách Đại cử tri được đề cử sẽ được công bố và việc bỏ phiếu chọn Đại cử tri sẽ xảy ra tại đại hội. Ở một số ít tiểu bang, cử tri được chọn thông qua cuộc bỏ phiếu của ủy ban trung ương đảng cấp tiểu bang.

Tại California, vào đúng ngày 1/10 của năm có bầu cử tổng thống hay trước đó ít lâu, ứng cử viên của mỗi đảng phải nộp danh sách có tên, địa chỉ và số điện thoại của 54 Đại cử tri đã cam kết sẽ bỏ phiếu cho họ (trong trường hợp ứng cử viên này được đa số trong tiểu bang đó dồn phiếu cho). Mỗi đảng quy định phương pháp riêng để chọn Đại cử tri của đảng mình. Sau khi chọn xong, danh sách Đại cử tri của mỗi đảng sẽ được phát cho ứng cử viên tổng thống của đảng.

Đại cử tri đi bầu như thế nào?

Theo luật định, ngày toàn dân đi bầu cho ứng cử viên tổng thống được quy định là ngày thứ Ba đầu tiên sau thứ Hai đầu tiên của tháng Mười Một trong năm có cuộc bầu cử. Năm nay, thứ Ba ngày 5/11 sẽ là ngày bầu cử tổng thống.

Sau đó, vào thứ Hai đầu tiên sau thứ Tư thứ hai trong tháng Mười Hai, Đại cử tri của mỗi tiểu bang họp lại và

chính thức bỏ phiếu cho ứng cử viên tổng thống và phó tổng thống theo luật của tiểu bang mình.

Hiện thời 48 trong 50 tiểu bang của Mỹ, và Washington DC có luật "Winer takes all," tức kẻ thắng được hưởng tất cả. Tại California chẳng hạn, cả 54 Đại cử tri sẽ bỏ phiếu cho ứng cử viên đạt được đa số phiếu phổ thông, và đối thủ không dành được phiếu Đại cử tri nào. Trong khi đó, hai tiểu bang còn lại, Maine và Alaska có luật chia phiếu Đại cử tri "theo khu vực." Đại cử tri của khu vực nào mà ứng cử viên đạt đa số phiếu phổ thông sẽ bỏ phiếu cho ứng cử viên đó, cộng với hai Đại cử tri cam kết bỏ phiếu cho người đoạt được đa số phiếu phổ thông của tiểu bang.

Vấn đề nằm ở chỗ, không phải Đại cử tri nào, trong ngày bầu cử chính thức (sau khi đã có kết quả của đầu phiếu phổ thông) cũng sẽ làm đúng điều cam kết và dồn phiếu cho ứng cử viên đã đạt đa số phiếu phổ thông trong tiểu bang của họ. Những Đại cử tri này, gọi là "*Faithless Elector*", tức Đại cử tri bất trung, có thể bỏ phiếu cho người của đảng bên kia, nếu họ muốn, vì bất cứ lý do gì.

Luật của một số tiểu bang sẽ có biện pháp với những đại cử tri này, nhưng *Faithless Elector* là một đề tài phức tạp, sẽ được bàn đến trong một bài viết khác.

Cử tri đoàn tốt hay không tốt cho nước Mỹ?

Đó là câu hỏi hầu như cứ mỗi mùa bầu cử tổng thống là lại được đặt ra, sôi nổi nhất là trong cuộc bầu cử tổng thống năm 2016, khi ứng cử viên *Hillary Clinton*, tuy đoạt được nhiều hơn *Donald Trump* gần 2.9 triệu phiếu bầu từ người dân (tiếng Anh gọi là *popular votes*), nhưng đã thất cử, vì chỉ nhận được 227 phiếu từ Đại cử tri.

Trước cuộc bầu cử năm 2016, lịch sử Hoa Kỳ có bốn ứng cử viên đã đắc cử dù thua số phiếu phổ thông: John

Quincy Adams thắng Andrew Jackson năm 1824, Rutherford B. Hayes thắng Samuel Tilden năm 1876, Benjamin Harrison thắng Grover Cleveland năm 1888, và George W. Bush thắng Al Gore năm 2000.

Một cuộc thăm dò ý kiến của *Pew Research Center*, thực hiện năm 2023 cho thấy 65% dân Mỹ muốn bỏ hệ thống Đại cử tri, tăng 16% so với cuộc thăm dò ý kiến năm 2016.

Bất kể kết quả thăm dò ý kiến ra sao, muốn bỏ đi hệ thống Đại cử tri, nước Mỹ phải thay đổi hiến pháp, và hiến pháp Mỹ chỉ có thể thay đổi nếu trên 2/3 thành viên của Quốc hội bỏ phiếu thuận.

Nhìn chung, theo *Pew Research Center*, đa số (82%) thành viên Đảng Dân Chủ muốn lá phiếu phổ thông quyết định ai làm tổng thống, trong khi chỉ (47%) thành viên Đảng Cộng Hòa muốn dẹp Cử tri đoàn.

Cho đến giờ, qua nhiều đời tổng thống, chưa thấy nội các của tổng thống nào thúc đẩy việc bỏ đi hệ thống Đại cử tri, một phần có lẽ là vì muốn có sự ủng hộ của 2/3 quốc hội không phải dễ, nhưng có lẽ lý do chính là vì đây chưa phải là ưu tiên hàng đầu của Hoa Kỳ. Tuy nhiên điều này không có nghĩa là ngày càng không có nhiều người nói tới.

Trong khi chờ con tạo xoay vần, chúng ta có thể lược qua những điểm chính được nêu ra giữa bên ủng hộ và bên phản đối hệ thống bầu cử theo Đại Cử tri đoàn.

Thứ nhất, bên ủng hộ Cử tri đoàn cho rằng phiếu của Đại cử tri đảm bảo rằng mọi vùng của đất nước đều được tham gia vào việc lựa chọn Tổng thống Hoa Kỳ.

Nếu cuộc bầu cử chỉ phụ thuộc vào số phiếu phổ thông, thì các ứng cử viên có thể giới hạn chiến dịch vận động tranh cử ở những khu vực đông dân hoặc ở một số vùng

nào đó. Với Đại cử tri, các ứng cử viên tổng thống vì thế cần vận động khắp nơi, và vì thế những nhóm cử tri như nông dân ở tiểu bang Iowa và công nhân những hãng xưởng ở tiểu bang Ohio sẽ bị thiệt thời vì không ai thèm quan tâm đến.

Phản biện lại lập luận trên, giới chỉ trích cho rằng hệ thống Đại cử tri trao quá nhiều quyền lực cho các tiểu bang dao động khiến kết quả cuộc bầu cử tổng thống được quyết định bởi một số ít tiểu bang. Vì có Đại cử tri đoàn, các ứng cử viên tổng thống chỉ cần chú ý đến việc tranh cử ở một số tiểu bang có thể dao động theo hướng này hay hướng khác

Gautam Mukunda, nhà khoa học chính trị tại Đại học Harvard, vạch ra rằng các tiểu bang dù nhỏ và ít dân số đến đâu, cũng được có tối thiểu là 3 Đại cử tri, và điều này tạo sự bất công. "*Thực tế là trong các cuộc bầu cử tổng thống, lá phiếu của cử tri ở tiểu bang Wyoming nặng ký gấp bốn lần so với lá phiếu của cử tri tiểu bang California. Và đây là điều không công bình*". Ông Mukunda nói.

Thứ hai, bên ủng hộ Cử tri đoàn cho rằng hệ thống này có thể giúp giới hạn những yêu cầu kiểm phiếu lại, hoặc yêu cầu bầu cử vòng hai, một điều giúp các cuộc bầu cử tổng thống được xúc tiến một cách hữu hiệu.

Họ cũng cho rằng nếu kết quả cuộc bầu cử dựa trên số phiếu phổ thông, một ứng cử viên có thể nhận được số phiếu phổ thông cao hơn đối thủ mà không thực sự giành được đa số phiếu.

Điều này đã xảy ra với Tổng thống Nixon năm 1968 và Tổng thống Clinton năm 1992, khi cả hai người đều giành được nhiều phiếu đại cử tri nhất trong khi chỉ nhận được 43% số phiếu phổ thông. Như vậy nhờ Cử tri đoàn, nước

Mỹ đã không phải tổ chức cuộc bầu cử tổng thống vòng hai.

Giới chỉ trích mô hình Cử tri đoàn, đương nhiên có một cái nhìn khác về điểm này. Họ cho rằng nền dân chủ phải vận hành theo ý của người dân, cho phép mỗi cử tri có một phiếu bầu.

Nước Mỹ có hơn 330 triệu người, nhưng lại chỉ có 538 người quyết định ai sẽ là tổng thống; tức là khoảng 0,000163% dân số quyết định vận mệnh quốc gia. Họ nhắc lại việc Hillary Clinton, năm 2016, đã thắng về phiếu phổ thông với gần ba triệu phiếu cao hơn đối thủ Donald Trump, nhưng vẫn thất cử vì thua số phiếu Đại cử tri.

"*Chúng ta không thể để 538 người quyết định số phận của một đất nước có hơn 300 triệu người*," Robert Nemanich, giáo sư toán và là một cựu Đại cử tri từ tiểu bang Colorado, đặt vấn đề.

Ngay cả cựu Tổng thống Donald Trump, người được hưởng lợi từ hệ thống Cử tri đoàn, đã tuyên bố sau cuộc bầu cử năm 2016 rằng tổng thống nên được bầu bằng phiếu phổ thông: "*Tôi muốn chúng ta có cuộc bỏ phiếu đơn giản. Bạn biết đấy, dễ hiểu thôi, bạn được 100 triệu phiếu bầu, đối thủ được 90 triệu phiếu bầu và bạn đắc cử!*"

Hà Giang